

УДК 378.147

Розлуцька Галина,
Драч Анюта, Костик Людмила

ПЕДАГОГІЧНА ВЗАЄМОДІЯ З БАТЬКАМИ УЧНІВ У РЕАЛІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІКИ ПАРТНЕРСТВА У КОНЦЕПЦІЇ «НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА»

У статті акцентовано увагу на необхідності педагогічної взаємодії з батьками учнів у розрізі ідей, закладених в концепції «Нова українська школа». Проаналізовано шляхи педагогічної взаємодії у трикутнику «педагог-батьки-діти». Визначено можливості налагодження взаємовідносин між учасниками освітнього процесу у концепті сучасних реформ початкової освіти.

Ключові слова: педагогічна взаємодія, педагогічне партнерство, учасники освітнього процесу, батьки учнів.

Постановка проблеми. Освітні реформи в Україні загострюють увагу на проблемі побудови якісно нових взаємовідносин між учасниками освітнього процесу. Актуальність посилюється наявністю суперечності між суспільно-економічними трансформаціями українського суспільства та реальною практикою партнерства освітян та батьків, їх готовністю об'єднувати зусилля для створення нового покоління громадян. Нині актуалізується ця проблема пошуків вивченням європейського досвіду у розрізі концепції реформування Нової української школи (НУШ) та впровадження її ідей у систему національної освіти.

Аналіз досліджень і публікацій. Теоретичне підґрунтя проблеми педагогічної співпраці освітніх закладів та сім'ї розроблене у дисертаційних дослідженнях вітчизняних та зарубіжних авторів. Історико-педагогічні особливості формування готовності майбутнього вчителя до педагогічної взаємодії з батьками проаналізовано О.А. Акмаєвою [1]. Професійну підготовку майбутніх учителів початкових класів до взаємодії з батьками учнів представлено у дисертації О.А. Буздуган [3]. Професійно-педагогічна підготовка майбутніх учителів до роботи з сім'єю учня комплексно проаналізована Н.А. Бугаєць [4]. Окремі аспекти проблеми висвітлені у наукових публікаціях І.В. Андрощук [2], Н.М. Бібік [8], А.В. Гурман [5], О.Я. Савченко [11] та ін.

Мета статті полягає у аналізі сутності педагогічної взаємодії у трикутнику «педагог–батьки–діти» та висвітленні можливостей налагодження взаємовідносин між учасниками освітнього процесу у розрізі ідей Нової української школи (НУШ).

Виклад основного матеріалу. Методологічною і нормативною основою реформування є закон України «Про освіту» [7], «Концепція нової української школи» [9], Державний стандарт початкової освіти [6].

Стрижневою ідеєю «Концепції нової української школи» є педагогіка партнерства, яка має на меті практично уможливити плідну співпрацю вчителів, батьків та дітей на засадах взаємної довіри й поваги і таким чином забезпечити баланс прав, обов'язків і відповідальності у трикутнику дитина-педагог-батьки [1, с. 6].

Ключову роль у сучасній реформі відведено педагогам як агентам змін, які використовуючи закорінені в національній педагогічній традиції позитивні здобутки, побудують нові взаємовідносини між учасниками освітнього процесу на засадах взаєморозуміння, спільності інтересів у прагненні до якісної освіти. Безперечно, визначальними принципами педагогічного партнерства виступають: повага до особистості; доброзичливість і позитивне ставлення; довіра у відносинах; діалог – взаємодія – взаємоповага; розподілене лідерство (проактивність, право вибору та відповідальність за нього, горизонтальність зв'язків); соціальне партнерство (рівність сторін, добровільність взяття зобов'язань, обов'язковість виконання домовленостей) [8, с. 17].

Об'єктом оновлення освітнього процесу на засадах партнерства раніше за інші рівні освіти стала початкова ланка системи освіти. На думку О.Я. Савченко нові вимоги суспільства, батьків, очікування сучасних дітей, які дуже відрізняються від попередніх поколінь, створюють для вчителів нову професійну ситуацію [11, с. 10]. Сучасний вчитель початкових класів, який навчає і виховує молодших школярів, поряд із батьками, стає прикладом для дитини, тому від його вміння взаємодіяти з батьками учня багато в чому залежить ефективність формування особистості учня [3, с. 3].

Сфокусуємо увагу на змісті терміну «взаємодія» у різних галузях наукових знань. Різноманіття наукових позицій до його трактування відкриває потенційні можливості для використання міждисциплінарних методологічних підходів різних галузей знань для тлумачення педагогічної взаємодії у концепті педагогіки партнерства. На підставі досліджень І. В. Андрощук, можна констатувати відсутність єдиного підходу до визначення змісту цього поняття у науково-педагогічній літературі. За його твердженням у психології дефініцію «взаємодія» трактують як процес впливу об'єктів один на одного, що визначає їхню взаємозумовленість і зв'язок; у соціальній психології – як характеристику міжособистісних контактів людей у процесі спільної праці, опису взаємних впливів, які вони чинять один на одного; у педагогічній психології – як цілеспрямований взаємо обмін та взаємозбагачення змістом діяльності, досвідом, емоціями, установками, різними позиціями. Зазначено, що при цьому акцентують увагу на розрізнення індивідуальної діяльності (за формулою «мета – засоби – результат») і спільної діяльності (взаємної діяльності) [2, с. 16].

У педагогічній науці найчастіше звертається увага не стільки на взаємодію, скільки на способи впливу педагога на дитину, в результаті якого відбуваються зміни в особистості останнього у вигляді набутих компетентностей, необхідних для успішної самореалізації у суспільстві.

Всебічний аналіз сутності і змісту поняття «педагогічна взаємодія» зроблено у дослідженні А. В. Гурман [5, с. 55-56]. У нашому розумінні *педагогічна взаємодія*, може розглядатись як взаємний вплив педагогів, дітей та батьків один на одного, в результаті чого відбувається особистий розвиток учнів. Це завдання реалізовується у спільній діяльності учителя, учнів у співпраці з батьками і передбачає їх взаєморозуміння, спільність інтересів, прагнень.

Детермінованість нинішньої мети початкової освіти на всебічному розвитку дитини відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб дасть змогу вирівняти перекося фронтальної роботи в бік посиленої індивідуалізації. Тому, важливо виробити механізм формування компетентностей учнів, які уможливають усунення суперечності між засвоєними теоретичними відомостями та їх використанням для розв'язання конкретних життєвих задач.

Зазначимо, що досягнення учнями компетентнісних результатів не єдина мета НУШ. Важливо створити умови саме для всебічного прояву інтересів і здібностей дітей, щоб розуміння їхньої успішності вчителями і батьками не обмежувалось тільки когнітивною сферою. Не менш важливими є емоційний, моральний, естетичний розвиток, дослідницька позиція у пізнанні світу людей, природи і самого себе. Діяльнісні результати освітнього процесу мають гармонізуватися із ціннісними. Обов'язковими умовами успішності нової школи – знати, поважати і враховувати індивідуальність [11, с. 10].

Перехід на якісно новий рівень взаємовідносин між учасниками освітнього процесу є головним завданням педагогіки партнерства. У той же час в основу педагогіки партнерства закладено ідею взаємодії та співпраці між усіма учасниками освітнього процесу. Учні, батьки та вчителі, об'єднані спільними цілями та завданнями, є добровільними та зацікавленими однодумцями, рівноправними учасниками освітнього процесу, відповідальними за результат. Школа має ініціювати нову, глибшу залученість родини до побудови освітньо-професійної траєкторії учня. Нова школа допомагатиме батькам здобувати спеціальні знання про стадії розвитку дитини, ефективні способи виховання в дитині сильних якостей характеру і чеснот, залежно від її індивідуальних особливостей. Діалог і багатостороння комунікація між учнями, вчителями та батьками змінить односторонню авторитарну комунікацію «вчитель» – «учень» [9, с. 14].

Нові цілі і функції діяльності вчителя передбачають його фундаментальну психологічну дидактико-методичну підготовку, цифрову грамотність. Для цього потрібно здійснити чимало структурних і змістових змін у його підготовці (інтеграція дидактики і часткових методик, неперервна педагогічна практика, оволодіння педагогічною діагностикою та ін. На сьогодні у підготовці учителів, з нашого погляду, практичної спрямованості ще замало. Загалом підготовка майбутніх вчителів початкових класів вимагає більш чіткої і послідовної прив'язки до потреб основного замовника – школи, де сучасний вчитель є класоводом,

багатопредметником, психологом, соціальним захисником дитини та соціальним партнером батьків [11, с. 11].

Нагальною стала потреба психологізації підготовки вчителів з метою оволодіння діагностичними методиками, умінням співпрацювати з учнями та їх батьками. Згідно з дослідженнями науковців Інституту педагогіки НАПН, зараз створюються передумови для реалізації методики індивідуалізації. Це зумовлено суттєвими змінами освітнього середовища, що різняться стартовими можливостями, пізнавальними інтересами, здібностями та ціннісними характеристиками здобувачі освіти. Відповідно, класична теорія розвивального навчання в нових умовах має набути іншого виміру, врахувати не лише актуальні потреби сучасної дитини, а й закласти потенціал для її перспективного розвитку, готовності продовжувати навчання в базовій школі [11, с. 3].

Сутнісною ознакою адекватного відображення індивідуально типових, транс ситуаційних і відносно стабільних способів, прийомів та експресивних характеристик у трикутнику дитина-педагог-батьки є особистісно-орієнтована модель міжособистісної взаємодії. Вчителі, яким вона властива, вбачають основне завдання педагогічної діяльності в сприянні особистісному розвитку учнів. У контексті такої орієнтації формування ключових компетентностей виступає не самоціллю, а одним із засобів особистісного розвитку учнів. Тобто акцент зміщується на створення умов для залучення механізмів діяти в конкретних умовах і досягати позитивних результатів.

Пріоритетним стає формування в дітей мотивації на успішне навчання, дослідницьке ставлення до оточуючого світу. Педагогічна взаємодія з учнем неможлива без урахування мотивації. У молодшому шкільному віці закладаються основи мотиваційної сфери особистості, яка в подальшому визначає життєву активність. Ефективність співпраці між педагогом, учнями і батьками забезпечує успішне формування навчальної мотивації учнів.

У розрізі нашого дослідження корисними є напрацювання О.А. Буздуган, у яких професійну підготовку майбутніх педагогів окреслено як багатокомпонентний особистісно та професійно значимий процес, що сприяє формуванню стійкого інтересу до обраної професійної діяльності, професійної компетентності педагога, індивідуального стилю професійної діяльності, прагнення до самостійного освоєння нових педагогічних теорій і методик, схильності до самовдосконалення. Інтерес викликають педагогічні умови щодо підготовки майбутніх вчителів у даному напрямі [3, с. 37]. Під поняттям підготовки вчителів початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками учнів пропонується розглядати цілісний процес формування позитивної гуманістичної спрямованості професійної діяльності, накопичення спеціальних знань, умінь і навичок, а також оволодіння практичним досвідом роботи в напрямі взаємодії з батьками учнів [3, 72].

Для формування компетентності майбутніх вчителів початкової школи щодо творення нового освітнього середовища на засадах партнерства

(рівність, добровільність, взаємоповага, довіра, взаємодія, тощо) викладачами кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи ДВНЗ «Ужгородський національний університет» розроблено навчальний курс «Взаємодія соціальних інститутів у вихованні дітей» [10]. У змісті передбачено ознайомлення із основними напрямками, засадами, принципами, механізмами та інструментарієм взаємодії сім'ї та освітніх закладів, окреслено можливості залучення ресурсів педагогіки партнерства, акцентовано увагу на позитивному досвіді низки європейських країн в організації освітніх заходів у співпраці педагогів із різними соціальними інститутами. Як інструменти педагогіки партнерства представлені проекти, розповіді, бесіди, незалежну оцінку, заохочення творчих успіхів, особистий приклад, зустрічі з цікавими людьми, спільний пошук рішень, суспільно корисні справи, благодійні акції тощо.

Висновки. Проблема педагогічної взаємодії з батьками учнів залишається одним із важливих викликів сучасності, який актуалізується у світлі реформ НУШ. Поряд із традиційними методами організації освітнього процесу, ініціатива педагога фокусується на творенні освітнього середовища із партнерських взаємозв'язках між вчителем, учнями та батьками, на засадах взаєморозуміння, спільності інтересів у бажанні якісної освіти. Ефективна педагогічна взаємодія у трикутнику «педагог–батьки–діти» вимагає нових механізмів безперервної освіти вчителів початкової освіти та оновлення змісту підготовки майбутніх вчителів у контексті ідей сучасних реформ.

Перспективи подальших розвідок вбачаємо у дослідженні ефективності методичних ресурсів для вчителів початкової школи.

Список використаних джерел

1. Акмаєва А.С. Формування готовності майбутнього вчителя до педагогічної взаємодії з батьками дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. Самара, 2008.
2. Андрощук І.В. Взаємодія як педагогічна категорія. *Педагогічний дискурс*. 2013. № 14. С. 15–19.
3. Буздуган О.А. Підготовка майбутніх вчителів початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками учнів : дис. канд. пед. наук: 13.00.04; Держ. заклад «Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського». Одеса, 2013.
4. Бугаєць Н.А. Професійно-педагогічна підготовка майбутніх вчителів до роботи з сім'єю учня : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Харків. держ. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. Харків, 2002.
5. Гурман А.В. Підготовка майбутніх вчителів до педагогічної взаємодії з батьками як педагогічна проблема. *Нові технології навчання: науково-метод. збірник*. Київ-Вінниця, 2011. С. 55–59.

6. Державний стандарт початкової освіти. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/prozatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti>
7. Закон України про освіту. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
8. Нова українська школа: порадник для вчителя: навчально-методичний посібник. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/>
9. Концепція реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna>
10. Розлуцька Г.М. Взаємодія соціальних інститутів у вихованні дітей: навчально-метод. посібник для магістрів спец. 011 Освітні, педагогічні науки». Ужгород : УжНУ «Говерла», 2018. 116 с.
11. Савченко О.Я. Початкова освіта в контексті ідей Нової української школи. *Рідна школа*. 2018. № 1-2. С. 3–7.

Розлуцька Галина, Драч Анюта, Костик Людмила

ПЕДАГОГИЧЕСКОЕ ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ С РОДИТЕЛЯМИ УЧЕНИКОВ В РЕАЛИЗАЦИИ ПЕДАГОГИКИ ПАРТНЁРСТВА В КОНЦЕПЦИИ «НОВАЯ УКРАИНСКАЯ ШКОЛА»

В статье акцентировано внимание на необходимости педагогического взаимодействия с родителями учеников в разрезе идей, заложенных в концепции «Новая украинская школа». Проанализированы пути педагогического взаимодействия в треугольнике «педагог-родители-дети». Определены возможности налаживания взаимоотношений между участниками образовательного процесса в концепции современных реформ начального образования.

Ключевые слова: педагогическое взаимодействие, педагогическое партнёрство, участники образовательного процесса, родители учеников.

Rozlutska Galina, Drach Anyuta, Kostyk Lyudmyla

PEDAGOGICAL INTERACTION WITH THE PARENTS OF THE PUPILS IN THE IMPLEMENTATION OF PARTNERSHIP PEDAGOGY IN THE CONTEXT OF THE NEW SCHOOL CONCEPT

The article focuses on the need for pedagogical interaction with the parents of students in the context of ideas laid down in the concept of the « New Ukrainian School». The ways of pedagogical interaction in the triangle «teacher-parents-children» are analyzed. Possibilities of establishing relations between the participants of the educational process in the concept of modern elementary education reforms are determined.

Keywords: pedagogical interaction, pedagogical partnership, participants of educational process, parents of schoolchildren.